

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2014/90

Karar Sayısı : 2014/180

Karar Tarihi : 4.12.2014

İPTAL DAVASINI AÇAN : Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri M. Akif HAMZAÇEBİ, Engin ALTAY, Muharrem İNCE ile birlikte 114 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU : 20.2.2014 tarihli ve 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un;

1- 9. maddesiyle, 24.4.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na eklenen ek 4. maddenin,

2- 10. maddesiyle, 1163 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddenin,

3- Geçici 1. maddesinin,

Anayasa'nın 2., 10., 48., 70., 138. ve 171. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istemidir.

I- İPTAL ve YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"II. GEREKÇELER

1) 6525 Sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 9 uncu Maddesi ile 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununa Eklenen Ek 4 üncü Madde ile 10 uncu Maddesi ile 1163 Sayılı Kanuna Eklenen Geçici 5 inci Maddenin Anayasaya Aykırılığı

6525 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa eklenen ek 4 üncü madde ile; üniversitelerin ortak oldukları kooperatiflerin yönetim kurullarında üye tam sayısının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurabilecekleri; bu hakkı kullanmak isteyen üniversitelerin, yönetim kurulu üyelerinin seçileceği genel kurula adaylarını önereceği; genel kurulun, bu şekilde seçilecek üyeleri üniversitelerce önerilen adaylar arasından seçeceği ve üniversitenin önereceği adaylarda kooperatife ortaklık şartı aranmayacağı; bu şekilde seçilen yönetim kurulu üyelerinin, genel kurul tarafından seçilen diğer üyelerin hak, yetki ve görevlerine haiz oldukları; üniversitelerin, bu üyelerin kooperatif yönetim kurulu üyesi sıfatıyla işledikleri fiillerden ve yaptıkları işlemlerden dolayı kooperatife ve onun alacaklılarıyla ortaklarına karşı sorumlu oldukları kurullaştırılırken; geçici 5 inci maddesiyle ise ortağı olduğu kooperatifin yönetim kurulunda üye bulundurmak isteyen üniversitenin, kooperatife yazılı talebini izleyen iki ay içinde toplanacak şekilde genel kurulun yönetim kurulunca toplantıya çağrılacağı; genel kurulun bu süre içinde toplanmaması halinde, ilgili üniversite tarafından Bakanlığa yapılacak başvuru üzerine genel kurulu çağrı yetkisinin başvuru sahibine verilebileceği; bu toplantı gündeminde, kooperatif ana sözleşmesinin bu Kanunun ek 4 üncü maddesi hükmüne inibakının ve yönetim kurulu üye seçiminin bulunmasının zorunlu olduğu, mevcut yönetim kurulu

üyelerinin görevinin bu genel kurulun toplantı tarihinde sona ereceği hükümleri getirilmektedir.

24.04.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 1 inci maddesinde kooperatif, ortaklarının belirli ekonomik menfaatleri ile meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp, korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından tüzel kişiliğe haiz olmak üzere kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklık olarak tanımlanmıştır.

Anılan Kanun'un;

8 inci maddesinde, kooperatife ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin, kooperatif anasözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvuracakları;

9 uncu maddesinde, kamu ve özel hukuk tüzel kişileri amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olabilecekleri, önderlik edebilecekleri ve ortak olabilecekleri;

19 uncu maddesinde, kooperatife giren her şahıstan en az bir ortaklık payı alınması gerektiği ve anasözleşmenin en yüksek had tespit ederek bir ortak tarafından bu had dahilinde birden fazla pay alınmasına cevaz verebileceği, ancak bunun 5000 payı geçemeyeceği;

23 üncü maddesinde, ortakların bu kanunun kabul ettiği esaslar dahilinde hak ve vecibelerde eşit oldukları;

42 nci maddesinde, genel kurulun bütün ortakları temsil eden en yetkili organ olduğu ve genel kurulun anasözleşmeyi değiştirmek, yönetim kurulu ve denetçiler kurulu üyeleri ile gerektiğinde tasfiye kurulunu seçmek yetkilerini devir ve terk edemeyeceği;

48 inci maddesinde ise, genel kurulda her ortağın yalnız bir oya sahip olduğu;

kurallarına yer verilmiştir.

Bu kurallara göre ve Anayasa Mahkemesinin 19.01.2012 günlü ve E.2010/79, K.2012/9 sayılı kararında belirttiği üzere kooperatifler, ticaret şirketleri ile benzerlik göstermesine rağmen, ortaklarının ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp koruma amacıyla kurulan, değişir sermayeli olmak üzere kişilerin bir araya gelmeleri ile oluşan ve kendine özgü yapısı olan tüzel kişilerdir.

Kooperatiflerin temel özelliği, gönüllülüğe ve ortaklarının ekonomik katılımına dayalı bağımsız, özerk ve demokratik teşekküller olmalarıdır.

Nitekim, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin 20 Haziran 2002 tarihli ve 193 sayılı Tavsiye Kararının ekinde yer alan Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin 1995 yılı Genel Kurulu'nda kabul edilen "Kooperatif İlkeleri"; "Gönüllülük ve herkese açık ortaklık", "Ortakların demokratik kontrolü", "Ortakların ekonomik katılımı", "Özerklik ve bağımsızlık", "Eğitim, öğretim ve bilgilendirme", "Kooperatifler arasında işbirliği", "Topluma karşı sorumlu olma" şeklinde sıralanmıştır.

Oysa, iptali istenen düzenlemelerle, herhangi bir kooperatife anasözleşme hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiğini belirterek bir pay veya en fazla 5000 pay üzerinden ortak olmuş herhangi bir üniversiteye, her ortağın bir oy hakkının olduğu genel kurul tarafından seçilen yönetim kurulunda üye tam sayısının çoğunluğunu geçmeyecek oranda yönetim kurulu üyeliği tahsis edilmesi öngörülerek, "ortaklar arasındaki hak ve vecibelerde eşitlik" kuralı çiğnenip üniversiteler lehine hukuka aykırı bir imtiyaz yaratılırken; kooperatiflerin özerkliği, bağımsızlığı ve demokratikliği ilkeleri ortadan kaldırılmaktadır.

Anayasanın 48 inci maddesinde kurallaştırılan "sözleşme özgürlüğü", özel hukuktaki irade özerkliği ilkesinin Anayasa Hukuku alanındaki dayanağıdır.

Bu durum, Anayasa Mahkemesinin 07.02.2008 günlü, E.2005/128, K.2008/54 sayılı kararında, "Özel hukukta irade özerkliği, kişilerin yasal sınırlar içerisinde istedikleri hukuki sonuca bu yoldaki iradelerini yeterince açığa vurarak ulaşabilmelerini ifade etmektedir. Anayasa açısından sözleşme özgürlüğü ise Devletin, kişilerin istedikleri hukuki sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda kişilerin belli hukuki sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukuki sonuçların doğacağına ilke olarak beninsemesi ve koruması demektir. Sözleşme özgürlüğü uyarınca kişiler, hukuksal ilişkilerini özgür iradeleriyle ve sözleşmelerle düzenlemekte serbesttir. Anayasanın 48. maddesinde koruma altına alınan sözleşme özgürlüğü, sözleşme yapma serbestisinin yanı sıra, yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içerir." şeklinde ortaya konmuştur.

İptali istenen düzenlemelerle, kooperatif anasözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvurarak kooperatif üyesi olan/olması öngörülen üniversitelerin, bir pay ile kooperatif üyesi olsalar bile yönetim kurulunda üye tam sayısının yarısı kadar temsil edilmesi ve bunun sağlanabilmesi için de yasayla anasözleşmenin değiştirilmesi öngörüldüğü ve böylece kooperatif anasözleşmelerine dışarıdan yasa ile müdahale edilerek sözleşme özgürlüğü ortadan kaldırıldığı için iptali istenen düzenlemeler, Anayasanın 48 inci maddesine aykırıdır.

İptali istenen düzenlemeler, üniversitelerin kurumsallaşmış bilimsel kapasitelerinin yönetim kurulu üzerinden üyesi oldukları kooperatiflere taşınarak kooperatiflerin gelişmesinin sağlanması gibi "kamu yararı" amacına dayandırılrsa dahi, kamu yararı amacıyla da olsa hukuk devleti ilkesi kooperatif üyesi bireyler aleyhine yapılacak düzenlemelerde, adalet ve hakkaniyet ölçütlerinin göz önünde tutulmasını gerekli kılar. Üniversitelerin kurumsallaşmış bilimsel kapasitelerinin üyesi oldukları kooperatiflere kazandırılmasının başka yol ve yöntemleri olmanın yanında, yönetim kurulu üyeliğine seçilmede üyeler arasında "hak ve fırsat eşitliği"ni ortadan kaldıran düzenleme, adalet ve hakkaniyet ilkeleriyle de bağdaşmamaktadır.

Kooperatiflerin özerkliği, bağımsızlığı ve demokratikliği sadece uluslararası kabul gören temel kooperatifçilik ilkesi değil, kooperatifin yasal ölçütü ve şeffaflığının öncülüdür.

Anayasa Mahkemesinin 10.01.2013 tarihli ve E.2012/128, K.2013/7 sayılı kararında belirtildiği üzere, demokratik hukuk devletinde temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvenence altına alınması gerekir. Demokratik hukuk devleti ilkesinin vazgeçilmez koşullarından biri özgür, genel, eşit ve gizli oya dayalı, hoşgörü, açık fikirlilik ve çoğulculuk anlayışı içerisinde ilgililerin birbirleriyle rekabet edebildiği dürüst ve düzenli seçimlerdir.

Üyelerin serbest iradeleriyle kooperatif yönetim kurulumu seçme ve üyelerin özgür iradeleriyle kooperatif yönetim kurulu üyeliğine seçilme hakkını kısıtlayan düzenlemelerin, demokratik devlet ilkesine dayanan yönetimlerde yeri olamayacağından, iptali istenen düzenlemeler “demokratik devlet” ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

Kooperatifler, Anayasanın 48 inci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen özel teşebbüs kapsamında olmak ve ticari şirketlerle benzerlik taşımakla birlikte, ticari şirketlerden farklı olarak üyelerinin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlamak ve korumak amacıyla kurulan, sermaye yanında işgücüne de dayanan, değişir sermayeli ve değişir ortaklı olmak üzere kişilerin bir araya gelmeleri ile oluşan demokratik yapılardır.

Anayasanın 171 inci maddesinde ise “Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.” kuralına yer verilmiştir.

Devlete verilen “kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alma” görevi, kooperatiflerin temel özelliği, yasal unsuru ve şeffaflığının öncülü olan özerklik, bağımsızlık ve demokratiklik ilkelerinin titizlikle korunmasından geçtiğinden, anılan ilkeleri askıya alan iptali istenen düzenlemeler, Anayasanın 171 inci maddesine aykırıdır.

Öte yandan, Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

Hukuk devleti ilkesinin temel unsurlarından biri de “hukuk güvenliği ilkesi”dir. Anayasada öngörülen temel hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesinin ve insan haklarının yaşama egemen kılınmasının önkoşulu olan hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici uygulamalardan kaçınmasını gerekli kılar.

Daha önce tesis edilmiş bulunan işlemlerin doğurduğu hukuki sonuçları ortadan kaldıracak şekilde yasama tasarrufunda bulunulması, hukuk güvenliği ilkesine aykırılık oluşturur. Hukuk devletinin gereği olan hukuk güvenliğini sağlama yükümlülüğü, kural olarak yasaların geriye yürütülmemesini gerekli kılar. “Yasaların geriye yürümezliği ilkesi” uyarınca yasalar, kamu yararı ve kamu düzeninin gerektirdiği, kazanılmış hakların korunması, mali haklarda iyileştirme gibi kimi ayrık durumlar dışında ilke olarak yürürlük tarihlerinden sonraki olay, işlem ve eylemlere uygulanmak üzere çıkarılırlar. Yürürlüğe giren yasaların geçmişe ve kesin nitelik kazanmış hukuksal durumlara etkili olmaması hukukun genel ilkelerindedir.

Daha önce tesis edilmiş olan kooperatif anasözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvurarak kooperatif üyesi olan üniversitelerin, bir pay ile kooperatif üyesi olsalar dahi yönetim kurulunda üye tam sayısının yarısına kadar temsil edilmesi ve bunun sağlanabilmesi için de yasayla anasözleşmenin değiştirilmesini öngören iptali istenen düzenlemeler, kooperatiflerin üniversiteler dışındaki üyelerinin yönetimde demokratik temsillerinin ellerinden alınması sonucunu doğurarak hukuk güvenliklerini ortadan kaldırdığı ve üniversitelere yönetimde imtiyaz sağladığı için Anayasanın 2 nci maddesindeki hukuk devleti ilkesi ile 10 uncu maddesindeki yasa önünde eşitlik ilkesine aykırıdır.

Yukarıda açıklandığı üzere, 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 9 uncu maddesi ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na eklenen ek 4 üncü madde ile 10 uncu maddesi ile 1163 sayılı Kanuna eklenen geçici 5 inci maddesi, Anayasanın 2 nci, 10 uncu, 48 inci ve 171 inci maddelerine aykırı olduğundan iptali gerekir.

2) 6525 Sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un Geçici 1 inci Maddesinin Anayasaya Aykırılığı

6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun geçici 1 inci maddesiyle; Bigadiç Maden İşletmeleri Müessesesi, Şarkkromları Ferrokrom İşletmesi Müessesesi, Kırka Boraks İşletmesi Müessesesi, Seydişehir Alüminyum İşletmesi ve 100. Yıl Gümüş İşletmesi müdürlüklerinde 07.06.1997 tarihinde yapılan sınavda başarı gösterip 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin (II) sayılı cetvelinde yer alan koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı kazandığı hâlde sınavlarının açılan dava sonucunda yargı kararıyla iptal edilmesi nedeniyle görevlerine başlayamayanlardan, tabi oldukları sosyal güvenlik mevzuatı çerçevesinde emeklilik aylığı, yaşlılık aylığı, malullük aylığı veya sürekli tam iş göremezlik geliri bağlananlar ile kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmakta olanlar hariç olmak üzere, 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 7 nci maddesinde aranan genel şartları kaybetmemiş olanların, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğüne müracaat etmeleri hâlinde, anılan Genel Müdürlük veya bağlı birimlerinde memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanacakları; atama işleminin yapılmasıyla birlikte memur unvanlı pozisyon ihdas edilmiş sayılacağı; bu şekilde ihdas edilen pozisyonların, herhangi bir sebeple boşalması hâlinde başka bir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılacağı; bu madde çerçevesinde ataması yapılanların bir ay içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirileceği ve bunlara geçmişe dönük herhangi bir hak sağlanmayacağı kuralları getirilmektedir.

Madde metninde de belirtildiği üzere, Bigadiç Maden İşletmeleri Müessesesi, Şarkkromları Ferrokrom İşletmesi Müessesesi, Kırka Boraks İşletmesi Müessesesi, Seydişehir Alüminyum İşletmesi ve 100. Yıl Gümüş İşletmesi müdürlüklerine koruma ve güvenlik görevlisi alımı için 07.06.1997 tarihinde yapılan sınav, usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle yargı kararıyla iptal edilmiş ve yargı kararı kesinleşmiştir.

Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, yargı denetimine açık, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan devlettir.

Öte yandan, Anayasanın "Mahkemelerin Bağımsızlığı" başlıklı 138 inci maddesinin dördüncü fıkrasında, yürütme organı ile idare yanında yasama organının da mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu ve bu organlar ile idarenin mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği açık bir kesinlik içinde ortaya konmuştur.

Anayasanın 2 nci maddesinde yer verilen hukuk devleti ilkesinin alt unsuru olan hukuk güvenliği, yalnızca hukuk düzeninin değil, aynı zamanda belirli sınırlar içinde, bütün devlet faaliyetlerinin, önceden öngörülebilir olmasını gerekli kılar. Hukuki güvenlik, sadece bireylerin devlet faaliyetlerine duyduğu güveni değil, aynı zamanda yürürlükteki hukuk düzeninin süreceğine duyulan güveni de içerir. Bu nedenle yürürlükte bulunan yasal

düzenlemelere göre elde edilmiş haklar ile yargısal kararlara göre kesinleşmiş durumların korunması hukuk devleti ilkesinin gereğidir.

Bigadiç Maden İşletmeleri Müessesesi, Şarkkromları Ferrookrom İşletmesi Müessesesi, Kırka Boraks İşletmesi Müessesesi, Seydişehir Alüminyum İşletmesi ve 100. Yıl Gümüş İşletmesi müdürlüklerine koruma ve güvenlik görevlisi alımı için 07.06.1997 tarihinde yapılan sınav, usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle yargı kararıyla iptal edilmiş ve yargı kararı kesinleşmiş olmasına rağmen, yargı kararıyla sınavın iptal edilmesi nedeniyle görevlerine başlayamayanların, iptali istenen düzenlemenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğüne müracaat etmeleri hâlinde, anılan Genel Müdürlük veya bağlı birimlerinde memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanmalarının öngörülmesi, hukuki güvenlik ilkesiyle bağdaşmadığı gibi mahkemelerin somut olaylar hakkında vermiş olduğu kararların yasama organı tarafından değiştirilmesi sonucunu doğurduğundan Anayasanın 138 inci maddesine aykırıdır.

Öte yandan, 07.06.1997 tarihinde yapılan ve yargı kararıyla iptal edilen sınav, koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonları için yapılmıştır. Oysa iptali istenen düzenlemede bunların memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanmaları öngörülmektedir.

Anayasanın 10 uncu maddesinde kanun önünde eşitlik ilkesi düzenlenmiş; 128 inci maddesinde, Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüleceği kuralına yer verilmiş; 70 inci maddesinin ikinci fıkrasında ise, "Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilmez." denilmiştir.

22.01.1990 tarihli ve 399 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 8 inci maddesinde, sözleşmeli personelin, iş gereklerine uygun olarak yarışma ve yeterlik veya sadece yeterlik sınavına tabi tutulmak suretiyle işe alınacakları; sınav konuları, sınavın şekli ve sınav komisyonunun teşkili ile sınava ilişkin diğer hususların teşebbüs veya bağlı ortaklık yönetim kurulları tarafından çıkarılacak yönetmelikle tespit edileceği belirtilmiştir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerine ilk defa alınacak memur ve sözleşmeli personel, 18.03.2002 tarihli ve 2002/3975 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilerek (03.05.2002 tarihli ve 24744 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan) yürürlüğe giren "Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelik" hükümlerine tabidirler.

Koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonları için 07.06.1997 tarihinde yapılan ve yargı kararıyla iptal edilen sınavda koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı elde edenlerin, iptali istenen düzenlemeyle bu defa sınav şartı aranmaksızın memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanmaları öngörülmektedir.

Oysa kamu görevlisi olan memurlar ile diğer kamu görevlilerinin, Devlet ile olan ilişkileri statü hukuku çerçevesinde yürütülmektedir. Yukarıda yer verilen Anayasal kurallar ve hukuksal düzenlemelere göre, söz konusu statüye girilmesi memuriyet veya sözleşmeli personel kadrolarına atanmayla gerçekleşmekte; atanabilmenin temel koşulunu ise açılacak sınavda başarılı olmak oluşturmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında vurgulandığı üzere kanun önünde eşitlik ilkesi, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmemekle birlikte, yasaların uygulanmasında birbirinin aynı durumda olanlara aynı, ayrı durumlarda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplumların yaratılmasını engellemektedir. Anayasa ile eylemler değil "hukuki eşitlik" amaçlanmaktadır. Anayasanın öngördüğü eşitlik ilkesinin çiğnenmemesi için, aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumların ayrı kurallara bağlı tutulması gerekmektedir. Başka bir anlatımla, kişisel durumları ve nitelikleri özdeş olanlar arasında, konulan kurallarla değişik uygulamaların yapılmaması gerekmektedir.

07.06.1997 tarihinde yapılan sınavda koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı elde edenlerin girmiş oldukları sınav, yargı kararıyla iptal edildiği ve atanma hakkı elde eden söz konusu kişilerin hukuksal durumları kesinleştiği halde, iptali istenen düzenlemeyle hukuken geçerli hiçbir neden olmaksızın söz konusu kişilerin, sınav şartı aranmaksızın memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanmalarının öngörülmesi, söz konusu kişiler lehine ayrıcalık yarattığından, Anayasanın 10 uncu maddesine; "Hizmete alınmada", yargı kararıyla iptal edilmiş sınavda başarılı olma şartını aradığından, Anayasanın 70 inci maddesine aykırıdır.

Yukarıda açıklandığı üzere, 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun geçici 1 inci maddesi, Anayasanın 2 nci, 10 uncu, 70 inci ve 138 inci maddelerine aykırı olduğundan iptali gerekir.

III. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

1) Üniversitelerin ortak oldukları kooperatiflerin yönetim kurullarında geçmişi de kapsayacak şekilde üye tam sayısının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurabilmeleri, kooperatiflerin demokratik yapısını ortadan kaldırdığı ve özerkliği ile şeffaflığını tehdit ettiği için kooperatiflerin üniversiteler dışında kalan üyelerinin ileride telafisi olmayan zarar ve ziyanlarına yol açacaktır.

2) 07.06.1997 tarihinde yapılan ve yargı kararıyla iptal edilen sınavda koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı elde edenlerin, hukuken geçerli hiçbir neden olmaksızın sınav şartı aranmadan memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanmaları, Anayasaya açıkça aykırı olduğundan, düzenleme iptal edilmek durumundadır. İptal edilecek bir düzenlemeye dayanarak memur unvanlı sözleşmeli personel kadrolarına atama yapılması ve atama yapıldıktan sonra da düzenlemenin iptal edilmesi, atanacak kişilerin ileride telafisi mümkün olmayan zarar ve ziyanlarına yol açarak mağdur olmalarıyla sonuçlanacaktır.

Öte yandan, anayasal düzenin en kısa sürede hukuka aykırı kurallardan arındırılması, hukuk devleti sayılmanın gereğidir. Anayasaya aykırılığın sürdürülmesinin, bir hukuk devletinde subjektif yararların üstünde, özenle korunması gereken hukukun üstünlüğü ilkesini de zedeleyeceği kuşkusuzdur. Hukukun üstünlüğü ilkesinin sağlanamadığı bir düzende, kişi hak ve özgürlükleri güvence altında sayılamayacağından, bu ilkenin zedelenmesinin hukuk devleti yönünden giderilmesi olanaksız durum ve zararlara yol açacağına duraksama bulunmamaktadır.

Bu zarar ve durumların doğmasını önlemek amacıyla, Anayasaya açıkça aykırı olan ve iptali istenen hükümlerin iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin de durdurulması istenerek Anayasa Mahkemesine dava açılmıştır.

IV. SONUÇ VE İSTEM

27.02.2014 tarihli ve 28926 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan, 20.02.2014 tarihli ve 6525 sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un;

1) 9 uncu maddesi ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa eklenen ek 4 üncü maddesi ile 10 uncu maddesi ile 1163 sayılı Kanuna eklenen geçici 5 inci maddesi, Anayasanın 2 nci, 10 uncu, 48 inci ve 171 inci maddelerine,

2) Geçici 1 inci maddesi, Anayasanın 2 nci, 10 uncu, 70 inci ve 138 inci maddelerine,

aykırı olduklarından iptallerine ve uygulanmaları halinde giderilmesi güç ya da olanaksız zarar ve durumlar doğacağı için, iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesine ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz."

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralları

Kanun'un;

1-9. maddesiyle, 1163 sayılı Kanun'a eklenen "Üniversitelerin yönetim kurulunda üye bulundurma hakkı" başlıklı ek 4. madde şöyledir:

"Üniversiteler bu Kanunun 9 uncu maddesine göre ortak oldukları kooperatiflerin yönetim kurullarında üye tam sayısının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurabilirler. Bu hakkını kullanmak isteyen üniversiteler, yönetim kurulu üyelerinin seçileceği genel kurula adaylarını önerir. Genel kurul, bu şekilde seçilecek üyeleri üniversitelerce önerilen adaylar arasından seçer. Üniversitenin önereceği adaylarda kooperatife ortaklık şartı aranmaz.

Bu şekilde seçilen yönetim kurulu üyeleri, genel kurul tarafından seçilen diğer üyelerin hak, yetki ve görevlerini haizdir. Üniversiteler, bu üyelerin kooperatif yönetim kurulu üyesi sıfatıyla işledikleri fiillerden ve yaptıkları işlemlerden dolayı kooperatife ve onun alacaklarıyla ortaklarına karşı sorumludur. Üniversitenin rücu hakkı saklıdır."

2- 10. maddesiyle, 1163 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. madde şöyledir:

"Bu Kanunun ek 4 üncü maddesi hükmüne göre ortağı olduğu kooperatifin yönetim kurulunda üye bulundurmak isteyen üniversitenin, kooperatife yazılı talebini izleyen iki ay içinde toplanacak şekilde genel kurul, yönetim kurulunca toplantıya çağrılır. Bu süre içinde genel kurul toplanmadığı takdirde, ilgili üniversite tarafından Bakanlığa yapılacak başvuru üzerine, genel kurulu çağrı yetkisi başvuru sahibine verilebilir. Bu toplantı gündeminde, kooperatif ana sözleşmesinin bu Kanunun ek 4 üncü madde hükmüne intibakının ve yönetim kurulu üye seçiminin bulunması zorunludur. Mevcut yönetim kurulu üyelerinin görevi bu genel kurulun toplantı tarihinde sona erer.

Kooperatiflerin birinci fıkra uyarınca yapacakları genel kurul, olağan genel kurulların usul ve çoğunluğuna göre toplanır ve karar verir."

3- Geçici 1. maddesi şöyledir:

“Bigadiç Maden İşletmeleri Müessesesi, Şarkkromları Ferrookrom İşletmesi Müessesesi, Kırka Boraks İşletmesi Müessesesi, Seydişehir Alüminyum İşletmesi ve 100. Yıl Gümüş İşletmesi müdürlüklerinde 7/6/1997 tarihinde yapılan sınavda başarı gösterip 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin (II) sayılı cetvelinde yer alan koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı kazandığı hâlde sınavlarının iptal edilmesi nedeniyle görevlerine başlayamayanlardan, tabi oldukları sosyal güvenlik mevzuatı çerçevesinde emeklilik aylığı, yaşlılık aylığı, malullük aylığı veya sürekli tam iş göremezlik geliri bağlananlar ile kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmakta olanlar hariç olmak üzere, 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 7 nci maddesinde aranan genel şartları kaybetmemiş olanlar bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğüne müracaat etmeleri hâlinde, anılan Genel Müdürlük veya bağlı birimlerinde memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanırlar. Bu fıkra çerçevesinde atama işlemi yapılmastıyla birlikte memur unvanlı pozisyon ihdas edilmiş sayılır. Bu şekilde ihdas edilen pozisyonlar, herhangi bir sebeple boşalması hâlinde başka bir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır. Bu madde çerçevesinde ataması yapılanlar bir ay içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir ve bunlara geçmişe dönük herhangi bir hak sağlanmaz.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde, Anayasa'nın 2., 10., 48., 70., 138. ve 171. maddelerine dayanılmıştır.

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü hükümleri uyarınca Serruh KALELİ, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, Zühtü ARSLAN, M. Emin KUZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN'ın katılımlarıyla 14.5.2014 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin ise esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Yunus Emre YILMAZOĞLU tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşünöldü:

A- Kanun'un 9. Maddesiyle, 1163 Sayılı Kanun'a Eklenen Ek 4. Madde ile 10. Maddesiyle, 1163 Sayılı Kanun'a Eklenen Geçici 5. Maddenin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, dava konusu kurallarla üniversitelerin, bir pay ile kooperatif ortağı olsalar bile yönetim kurulunda üye tam sayısının çoğunluğu kadar temsil edilmesi gerektiği, bunun sağlanabilmesi için de kanunla ana sözleşmenin değiştirilmesinin öngörölmesinin sözleşme özgürlüğüne aykırılık teşkil ettiği, yönetim kurulu üyeliğine seçilmede üyeler arasındaki hak ve fırsat eşitliğinin adalet ve hakkaniyet ilkelerine aykırı şekilde ortadan kaldırıldığı, “ortaklar arasındaki hak ve vecibelerde eşitlik” kuralının

çignendiği ve üniversiteler lehine hukuka aykırı bir imtiyaz oluşturulduğu, bu durumun kooperatiflerin özerkliği, bağımsızlığı ve demokratikliği ilkelerine ve Devletin, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alma görevine aykırı düştüğü, ortakların serbest iradeleriyle kooperatif yönetim kurulunu seçme ve yönetim kurulu üyeliğine seçilme hakkının kısıtlandığı ve demokratik temsil imkânına son verildiği belirtilerek kuralların, Anayasa'nın 2., 10., 48. ve 171. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

1163 sayılı Kanun'un 9. maddesinde, kamu ve özel hukuk tüzel kişilerinin amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olabileceği, önderlik edebileceği ve ortak olabileceği belirtilmektedir. Buna göre, üniversiteler de bu madde uyarınca amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflere ortak olabileceklerdir.

Kanun'un 9. maddesiyle, 1163 sayılı Kanun'a eklenen dava konusu ek 4. maddenin birinci fıkrasında, üniversitelerin, ortak oldukları kooperatiflerin yönetim kurullarında üye tamsayısının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurabilecekleri, bu hakkını kullanmak isteyen üniversitelerin, yönetim kurulu üyelerinin seçileceği genel kurula adaylarını önereceği, genel kurulun seçimi bu adaylar arasından yapacağı ve bu adaylarda kooperatife ortaklık şartının aranmayacağı belirtilmiştir. Kuralın ikinci fıkrasında ise bu şekilde seçilen yönetim kurulu üyelerinin, genel kurul tarafından seçilen diğer üyelerin hak, yetki ve görevlerini haiz olduğu, üniversitelerin, bu üyelerin kooperatif yönetim kurulu üyesi sıfatıyla işledikleri fiillerden ve yaptıkları işlemlerden dolayı kooperatife ve onun alacaklılarıyla ortaklarına karşı rücu hakkı saklı kalmak üzere sorumlu bulunduğu ifade edilmiştir.

Kanun'un 10. maddesiyle, 1163 sayılı Kanun'a eklenen dava konusu geçici 5. maddede ise kooperatif yönetim kuruluna üye seçimi yapılabilmesi amacıyla genel kurulun toplantıya çağırılma usulü ile toplanma ve karar verme çoğunluğu düzenlenmiştir. Kuralda, söz konusu ek 4. madde hükmüne göre ortağı olduğu kooperatifin yönetim kurulunda üye bulundurmak isteyen üniversitenin kooperatife yazılı talebini izleyen iki ay içinde toplanacak şekilde genel kurulun, yönetim kurulunca toplantıya çağrılacağı, bu süre içinde genel kurul toplanmadığı takdirde, ilgili üniversite tarafından Bakanlığa yapılacak başvuru üzerine genel kurulu çağrı yetkisinin başvuru sahibine verilebileceği, bu toplantı gündeminde, kooperatif ana sözleşmesinin 1163 sayılı Kanun'un ek 4. madde hükmüne intibakının ve yönetim kurulu üye seçiminin bulunmasının zorunlu olduğu, mevcut yönetim kurulu üyelerinin görevinin bu genel kurulun toplantı tarihinde sona ereceği, kooperatiflerin birinci fıkraya uyarınca yapacakları genel kurulun, olağan genel kurulların usul ve çoğunluğuna göre toplanacağı ve karar vereceği hüküm altına alınmıştır.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer verilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

Kanunların kamu yararının sağlanması amacıyla yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle kanun koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.

Anayasa'nın 48. maddesinde, *"Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. Devlet, özel teşebbüslerin milli*

ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.” denilmektedir. Bu bağlamda sosyal ve ekonomik ihtiyaçları karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp koruma amacıyla kurulan, değişir sermayeli olmak üzere kişilerin bir araya gelmeleri ile oluşan kendine özgü yapısı olan kooperatifler de özel teşebbüs niteliğini taşımaktadır.

Anayasa'nın 171. maddesinde ise *“Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.”* kuralına yer verilmiş ve kendine özgü yapısı ve önemi de gözetilerek özel teşebbüs niteliğindeki kooperatiflere yönelik olarak Devletin tedbir alma yükümlülüğü ayrıca vurgulanmıştır.

1163 sayılı Kanun'un 48. maddesinde, kooperatif genel kurulunda sermaye payının büyüklüğüne veya kooperatif ile ilişki oranına bakılmaksızın her ortağa yalnız bir oy hakkı tanınmaktadır. Bir başka ifadeyle üniversitenin kooperatifte sahip olduğu pay miktarı ya da kooperatife sağladığı katkının oranı, genel kurulda sahip olduğu oy hakkına etki etmemektedir. Kooperatiflerde yönetim kurulu ise genel kurul tarafından belirlenmektedir. Genel kurulda tek oy hakkına sahip olması nedeniyle üniversiteler, yapılan oylama sonucunda yeterli çoğunluğu elde edemeyerek yönetim kurulu dışında kalabilmekte ve bu durum üniversitenin kooperatife aktarılan kamu kaynağının değerlendirilmesinde etkin bir rol oynayamaması sonucunu doğurabilmektedir.

Kanun'un gerekçesinden, kooperatiflere üniversitelerce sağlanan sermaye katkısı ile üniversitelerin kooperatif yönetiminde söz sahibi olabilme imkânı arasındaki orantısızlığın giderilmesi ve bu yolla kooperatif kaynaklarının başka alanlara kaydırılmasının önlenmesi amacıyla üniversitelere, ortak oldukları kooperatiflerin yönetim kurullarında tamsayının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurma hakkının tanındığı anlaşılmaktadır.

Üniversiteler tarafından kooperatiflere aktarılan kamu kaynaklarının korunması ve etkin biçimde kullanılmasının sağlanmasında kamu yararının bulunduğu açıktır. Dava konusu kurallar, tüm kooperatifleri değil sadece üniversitelerin ortak oldukları kooperatifleri kapsamına almaktadır. Ayrıca, dava konusu kurallarla kooperatif ortaklarının genel kuruldaki oy hakkı da değiştirilmemektedir. Bununla birlikte, kamu kaynaklarını kullanmak suretiyle kooperatif ortağı oldukları da gözetilerek üniversitelerin, yönetim kurulunda tamsayının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurulabilmesine ve bu bağlamda kamu kaynaklarının korunabilmesine imkân tanınmaktadır.

Bu nedenle kanun koyucunun takdir yetkisi çerçevesinde ve Devletin özel teşebbüs ve kooperatifçilik alanlarında Anayasa ile öngörülen tedbir alma yükümlülüğüne paralel biçimde, ortak olduğu kooperatiflerin yönetilmesi ve bu yolla kamu kaynaklarının kamu yararının gerektirdiği şekilde kullanılmasında etkin bir rol oynayabilmesi amacıyla üniversitelere, yönetim kurulunda tamsayının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurulabilme hakkının tanınmasında Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmamaktadır.

Diğer taraftan Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilen eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi

kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Kamu kaynaklarını ortaklık payı ya da aynı sermaye olarak kooperatife aktarması, üniversitelerin diğer kooperatif ortaklarından farklı bir statüde değerlendirilmesini gerektiren bir durumdur. Kanun koyucunun, kooperatife tahsis edilen kamu kaynağının, üniversitenin de ortak olurken ilgilendiği kooperatif amacı doğrultusunda kullanılmasını sağlayabilecek tedbirleri takdir yetkisi çerçevesinde alabileceğinde şüphe bulunmadığı gibi kamu kaynağını kullanan üniversiteler ile kamu kaynağını kullanmayan diğer ortakların aynı konumda görülemeyeceği açık olduğundan eşitlik ilkesine aykırılıktan söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kurallar Anayasa'nın 2., 10., 48. ve 171. maddelerine aykırı değildir. İptal istemlerinin reddi gerekir.

Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU ile Erdal TERCAN bu görüşte katılmamışlardır.

B- Kanun'un Geçici 1. Maddesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, yürürlükte bulunan yasal düzenlemelere göre elde edilmiş haklar ile yargısal kararlara göre kesinleşmiş durumların korunmasının hukuk devleti ilkesinin gereği olduğu, koruma güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atamaya dayanak olmak üzere 7.6.1997 tarihinde gerçekleştirilen sınavın usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle yargı kararıyla iptal edildiği, bu karar kesinleşmiş olmasına rağmen sınavın iptali nedeniyle görevlerine başlayamayanlara memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı tanınmasının hukuki güvenlik ilkesiyle bağdaşmadığı, ayrıca kuralın mahkemelerin somut olaylar hakkında vermiş olduğu kararların yasama organı tarafından değiştirilmesi sonucunu doğurduğu, hukuken geçerli hiçbir neden olmadan söz konusu kişilerin, sınav şartı aranmaksızın memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanmalarının öngörülmesinin bu kişiler lehine ayrıcalık yarattığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 10., 70. ve 138. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu kuralla, Bigadiç Maden İşletmeleri Müessesesi, Şarkromları Ferrokrom İşletmesi Müessesesi, Kırka Boraks İşletmesi Müessesesi, Seydişehir Alüminyum İşletmesi ve 100. Yıl Gümüş İşletmesi müdürlüklerinde 7.6.1997 tarihinde yapılan sınav sonucunda koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı kazandığı hâlde söz konusu sınavın iptal edilmesi nedeniyle görevlerine başlayamayanlara maddede sayılan koşulları taşımak kaydıyla ihdas edilen yeni pozisyonlara atanma hakkı tanınmaktadır.

Hukuk güvenliği ilkesi, hukuk devletinde uyulması zorunlu temel ilkelerden birini oluşturmaktadır. Anayasa'da öngörülen temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının ve insan haklarının yaşama egemen kılınmasının önkoşulu olan hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Hukuk güvenliği ilkesi bireylere, Devletin tasarruflarının öngörülemezliğine karşı güvence sağlamakta ve temel hak ve özgürlüklerini güven duygusu içinde kullanabilme imkânı tanımaktadır. Bu özelliği itibarıyla hukuk güvenliği ilkesi, genel anlamda hukuk

düzeninin korunmasından öte, bu düzen içinde yaşayan bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasına yöneliktir.

Hukuk devletinde kanunların kamu yararı gözetilerek çıkarılması zorunludur. Kanun koyucu, Anayasa'ya ve hukukun genel ilkelerine aykırı olmamak kaydıyla her türlü düzenlemeyi yapmak yetkisine sahip olup, düzenlemenin kamu yararına, başka bir anlatımla ülke koşullarına uygun olup olmadığı belirlenerek takdir edilmesi kanun koyucuya aittir. Anayasa'ya uygunluk denetiminde, kanun koyucunun kamu yararı anlayışının isabetli olup olmadığı değil, incelenen kuralın kamu yararı dışında belli bireylerin ya da grupların çıkarları gözetilerek yasalaştırılmış olup olmadığı incelenebilir.

Bigadiç Maden İşletmeleri Müessesesi, Şarkkromları Ferrokrom İşletmesi Müessesesi, Kırka Boraks İşletmesi Müessesesi, Seydişehir Alüminyum İşletmesi ve 100. Yıl Gümüş İşletmesi müdürlüklerinin “*koruma ve güvenlik görevlisi*” ihtiyacını karşılamak amacıyla 7.6.1997 tarihinde yapılan sınav, hazırlanan rapor doğrultusunda idarece iptal edilmiş; sınavın iptali yolundaki işlemin duyurulması üzerine açılan idari davalar da davacılar aleyhine sonuçlanmıştır. 12.7.2013 tarihli ve 6495 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla, 7.6.1997 tarihli sınavda başarı gösterip 399 sayılı KHK'nin (II) Sayılı Cetveli'nde yer alan koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı pozisyonlara atanması yapıp “*göreve başladığı hâlde sınavlarının iptali nedeniyle görevine son verilenlere*”, kuralda öngörülen şartları taşımak kaydıyla memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı tanınmıştır.

Kanun'un dava konusu geçici 1. maddesindeki kural ile de, 6495 sayılı Kanunla sadece “*atanması yapıp göreve başlayanlara*” tanınan atanma hakkının kapsamı genişletilmektedir. Bu kapsamda koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına “*atanma hakkı kazandığı hâlde sınavlarının iptal edilmesi nedeniyle görevlerine başlayamayanlara*” da atanma hakkı tanınmaktadır. Yasama sürecindeki görüşmelerden kuralın, söz konusu dönemde uğranılan hak kayıplarının iade edilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun geçmiş dönemde bireyler aleyhine oluşan hukuki durumların sonuçlarını ortadan kaldırmak amacıyla düzenleme yapmasında kamu yararına aykırı bir yön bulunmamaktadır. Böyle bir amaca dayanarak yeni bir atanma hakkı tanınmasıyla toplumun diğer bireylerinin zarara uğratılması veya kazanılmış haklarının ellerinden alınması da söz konusu olmadığından, hukuki güvenlik ilkesinin ihlalinden söz edilemez.

Anayasa'nın 138. maddesinin son fıkrasında, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, bu organların ve idarenin mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği kurala bağlanmıştır. Anayasa'nın bu maddesi somut yargı kararlarına yönelmekte ve yasama ve yürütme organları ile idareyi bu kararlara uyma, kararları hiçbir suretle değiştirmeme ve bunların yerine getirilmesini geciktirmemekle yükümlü tutmaktadır. Bu maddede öngörülen mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ilkesi, kanun koyucunun Anayasa'ya ve hukukun genel ilkelerine uygun olması koşuluyla genel düzenleme yapma yetkisini ortadan kaldırmaz. Bir başka ifadeyle, yasama organının sonuçlanmış veya devam etmekte bulunan yargı süreçlerini etkileyecek genel, objektif, soyut ve kişilik dışı kanuni düzenlemeler yapmasına hiçbir engel bulunmamaktadır. Bu bağlamda mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ilkesi, kanun koyucunun kazanılmış haklara dokunulmamak kaydıyla, geçmişte yargı kararı nedeniyle birtakım haklarından mahrum kalanlara yeni haklar tanımak amacıyla düzenleme yapmasına da engel teşkil etmemektedir. Kanun koyucunun sözü edilen amaca dayanarak düzenleme yapması kesin hükümün dokunulmazlığı ilkesine aykırılık oluşturmayacağı gibi yargı kararının uygulanmaması olarak da değerlendirilemez.

Kaldı ki, dava konusu kuralda sözü edilen koruma ve güvenlik görevlisi alımına ilişkin sınav, yargı kararıyla değil idari bir işlemle iptal edilmiştir. Dolayısıyla sınavın iptaline yönelik bir yargı kararı bulunmadığından, dava dilekçesinde ileri sürülenin aksine, bu yönüyle mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ilkesine aykırılıktan söz edilmesine de imkân bulunmamaktadır.

Diğer taraftan bahse konu sınavın idarece iptal edildiğinin ilgililere bildirilmesi üzerine açılan idari davalarda verilen kararlar, bu idari işlemin hukuka uygun olduğu yolunda tespit içermekle birlikte, ilgililer esasen bu yargı kararları nedeniyle değil, sınavın idarece iptalini konu alan ve tesis edildiği tarihten itibaren icrai nitelik taşıyan söz konusu idari işlem nedeniyle atanma hakkından mahrum kalmışlardır. Dava konusu kuralın, söz konusu sınavın sonuçlarını esas alarak maddede öngörülen koşulları taşıyan ilgililere yeni bir atanma hakkı tanımamasına yönelik olduğu gözetildiğinde, sınavın iptalinin ilgililere bildirilmesine ilişkin idari işlemlerin iptali istemiyle açılan idari davalar sonucunda verilen somut yargı kararlarının etkisizleştirmeye yönelik olduğu da söylenemez.

Anayasa'nın kamu hizmetine girme hakkını düzenleyen 70. maddesinin birinci fıkrasında, "*Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.*" denilmiş; ikinci fıkrasında ise "*Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.*" hükmüne yer verilmiştir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemeyeceği hükmü getirilmekle, bir yandan kamu hizmetine alımda aranacak koşulların belirlenmesi hususunda kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmakta, diğer yandan da öngörülecek koşulların görevin gerektirdiği niteliklerle uyumlu olması gereği vurgulanarak kanun koyucunun bu takdiri sınırlandırılmaktadır.

Dava konusu kuralda, memur unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanabilmek için 7.6.1997 tarihinde yapılan sınavda başarı gösterip 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (II) Sayılı Cetveli'nde yer alan koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı kazanmış olmak şart koşulmuştur. Ayrıca kuralda, söz konusu sınavı kazanmış olmakla birlikte şu anda tabi oldukları sosyal güvenlik mevzuatı çerçevesinde emeklilik aylığı, yaşlılık aylığı, malullük aylığı veya sürekli tam iş göremezlik geliri bağlananlar ile kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmakta olanların kuralla getirilen atanma hakkından yararlanamayacakları belirtilmiştir.

Kural, Anayasa'nın 70. maddesinin ikinci fıkrası doğrultusunda "*görevin gerektirdiği nitelikler*" bakımından 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesinde yer alan koşulları kaybetmemiş olma şartını aramaktadır. Bu şekilde, görevin gerektirdiği nitelikler bakımından herkese eşit bir uygulama öngörülmekte, sözleşmeli personel olarak çalışacak kişilerden belli bir gruba yönelik ayrıksı bir düzenleme getirilmemektedir.

Kuralda öngörülen "*7.6.1997 tarihinde yapılan sınavda başarı gösterme ve koruma ve güvenlik görevlisi unvanlı sözleşmeli personel pozisyonlarına atanma hakkı kazanmış olma*" koşulu, görevin gerektirdiği niteliklerin aranacağı kişileri tespit etmeye yönelik olup kanun koyucu takdir yetkisi çerçevesinde, bu nitelikleri taşıması gerekenlerin belirlenmesinde daha önce idarece iptal edilmiş bir sınavın sonuçlarının esas alınmasını öngörmektedir. Kanun koyucunun, söz konusu sınavı kazanan ancak sınavın idarece iptali nedeniyle göreve başlayamayan ve bu nedenle kuralın kapsamına girmekle "*aynı durumda olan*" kişilere takdir yetkisi kapsamında atanma hakkı tanımamasının, eşitlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği ve kamu hizmetinde alınmada ayrımcılığa neden olduğu şeklinde yorumlanmasına olanak bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2., 10., 70. ve 138. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

20.2.2014 tarihli ve 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un;

A- 1- 9. maddesiyle, 24.4.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na eklenen ek 4. maddeye,

2- 10. maddesiyle 1163 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddeye,

B- Geçici 1. maddesine,

yönelik iptal istemleri, 4.12.2014 tarihli ve E.2014/90, K.2014/180 sayılı kararla reddedildiğinden, bu maddelere ilişkin yürürlüğün durdurulması istemlerinin REDDİNE, 4.12.2014 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI- SONUÇ

20.2.2014 tarihli ve 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un;

A- 1- 9. maddesiyle, 24.4.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na eklenen ek 4. maddenin,

2- 10. maddesiyle 1163 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddenin,

Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal istemlerinin REDDİNE, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU ile Erdal TERCAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Geçici 1. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

4.12.2014 tarihinde karar verildi.

Başkanvekili
Serruh KALELİ

Başkanvekili
Alparslan ALTAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Esas Sayısı : 2014/90
Karar Sayısı : 2014/180

KARŞIOY GEREKÇESİ

20.2.2014 tarih ve 6525 sayılı Kanun'un 9. maddesi ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na eklenen iptal istemine konu Ek Madde 4 ile üniversitelerin ortak oldukları kooperatifler de yönetim kurulunda üye bulundurma hakkına sahip oldukları, üniversitenin önereceği adaylarda kooperatife ortaklık şartının aranmayacağı hususları düzenlenmiş; 6525 sayılı Kanun'un 10. maddesi ile 1163 sayılı Kanun'a eklenen yine iptal istemine konu Geçici Madde 5 ile de geçiş hükümleri öngörülerek, mevcut kooperatif yönetim kurulu yapılarının yukarıdaki düzenlemeye uygun şekilde yeniden düzenlenmesi hususu hüküm altına alınmıştır.

Yasama çalışmalarından, bu düzenlemelerin, üniversitelerin ortağı olduğu kooperatife sağladığı sermaye katkısı ile kooperatif yönetiminde söz sahibi olabilme imkânı arasındaki orantısızlığın giderilmesi amacıyla dayalı olarak gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Ek Madde 4 ile yapılan düzenlemeye göre, Kooperatif Yönetim Kurulunda tamsayının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurmak isteyen üniversiteler, yönetim kurulu üyelerinin seçileceği genel kurula adaylarını önerecektir. Genel Kurul, üye tamsayısının çoğunluğunu geçmeyecek kadar yönetim kurulu üyesini, üniversitelere önerilen bu adaylar arasından seçecektir. Ayrıca, üniversitelerin önereceği bu adaylarda kooperatife ortak olma şartı aranmayacaktır. Oysa 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 55. maddesine göre Yönetim Kurulunun asil ve yedek üyelerinin kooperatif ortağı olmaları şart koşulmaktadır. Geçici Madde 5 ile yapılan düzenlemede ise ortağı olduğu kooperatif yönetim kurulunda üye tamsayısının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurmak isteyen üniversitenin, önce yönetim kuruluna bu konuda yazılı talepte bulunması ve iki ay için genel kurul toplanmadığı takdirde de Bakanlığa başvurarak, genel kurulu çağrı yetkisinin kendine verilmesini isteyeceği, mevcut kooperatif yönetim kurulu üyelerinin görevinin bu genel kurulun toplantı tarihinde sona ereceği ifade edilmektedir.

İptali istenen kurallar, kooperatif ortağı olan üniversitelere, genel kurulda bir oy hakkı bulunmasına rağmen, genel kurul tarafından belirlenen yönetim kurulunun üye tam sayısının salt çoğunluğunu geçmemek üzere, üniversite tarafından önerilen adaylardan oluşmasını ve kooperatif ana sözleşmesinde yer alması zorunlu yönetim kurulunun seçim tarzına ilişkin hükümlerin bu durumu mümkün kılacak şekilde değiştirilmesini öngörmektedir. İptali istenen kuralla öngörülen ve kooperatif yönetiminde bir ortağı (üniversiteleri) ön plâna çıkarmaya yönelik bu müdahalenin (yasa hükmü) Anayasa'nın 48. maddesi kapsamındaki özel teşebbüs özgürlüğüne ve bu çerçevede meşru bir amaca

dayandığı kabul edilemeyeceği gibi, m¼dahalenin Anayasa'nın 171. maddesinde ¼ng¼r¼len kooperatifçiliğin geliştirilmesi amacına dayalı olduğu da varsayılmaz. Dolayısıyla, Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında "¼lç¼l¼" bir m¼dahalenin yokluğu karşısında, her iki kuralın da Anayasa'nın 13., 48. ve 171. maddelerine aykırı d¼řt¼kleri açıktır.

¼te yandan, Geçici Madde 5 ile getirilen d¼zenlemeyle, kooperatif ortaklarının s¼zleřme ¼zg¼rl¼đ¼nden yararlanarak irade serbestisi ile belirlenen ve kooperatif ana s¼zleřmesinde yazılı s¼re boyunca devam etmesi ¼ng¼r¼len mevcut y¼netim kurulunun kimi ¼yelerinin g¼revlerinin, bu s¼reden ¼nce sonra ermesi sonucu ortaya çıktığından; "hukuki g¼venlik" ilkesinin g¼zardı edilmesine yol açan kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle, her iki kuralın da iptali gerektiği kanaatine ulaştığımızdan; çoğunluğun aksi y¼ndeki kararına katılmıyoruz.

Başkanvekili
Serruh KALELİ

¼ye
Serdar ¼ZG¼LD¼R

¼ye
Recep K¼M¼RC¼

¼ye
Nuri NECİPOĞLU

KARŞIOY GEREKÇESİ

20.2.2014 tarih ve 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 9. maddesi ile 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na eklenen iptal istemine konu Ek Madde 4 ile üniversitelerin ortak oldukları kooperatiflerin yönetim kurulunda üye tamsayısının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurma hakkına sahip oldukları, üniversitenin önereceği adaylarda kooperatife ortaklık şartının aranmayacağı, bu hakkını kullanmak isteyen üniversitenin genel kurula adaylarını önereceği, genel kurulun seçimi bu adaylar arasından yapacağı, bu şekilde seçilen üyelerin diğer yönetim kurulu üyelerinin hak, yetki ve görevlerini haiz oldukları, üniversitenin de bu üyelerin kooperatif yönetim kurulu üyesi sıfatıyla işlediği fiil ve yaptıkları işlemlerden kooperatife ve alacaklılarına karşı rücu hakkı saklı kalmak üzere sorumluluğunun bulunduğu hususları düzenlenmiş; 6525 sayılı Kanun'un 10. maddesi ile 1163 sayılı Kanun'a eklenen yine iptal istemine konu Geçici Madde 5 ile de geçiş hükümleri öngörülerek, mevcut kooperatif yönetim kurulu yapılarının yukarıdaki düzenlemeye uygun şekilde yeniden düzenlenmesi hususu hüküm altına alınmıştır.

Kooperatifler, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır.

Kanun'un 9. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, "*Kamu ve özel hukuk tüzel kişileri amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olabilir, önderlik edebilir ve ortak olabilirler.*" Anılan düzenleme karşısında, kamu veya özel hukuk tüzel kişileri ve bu kapsamda üniversitelerin, amacı bakımından ilgilendiği bir kooperatife kurucu ortak olmaları ve ana sözleşmenin hazırlanmasına, izin-tescil-ılan aşamalarında rol almaları mümkündür. Ayrıca bu tüzel kişiler ve bu kapsamda üniversiteler, Kanun'un 8. maddesinde öngörülen koşulları sağlayarak kuruluşundan sonra da bir kooperatife ortak olabilirler. Bunun için üniversitenin, ana sözleşmeyi bütün hak ve ödevleriyle kabul etmesi ve bu irade beyanını kayıt altına alan bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvurması gerekmektedir. Bu noktada üniversitenin ortaklığı, ana sözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıdığına yönetim kurulunca karar verilmesine bağlıdır.

1163 sayılı Kanun'un 23. maddesinde kooperatif ortaklarının bu kanunun kabul ettiği esaslar dahilinde hak ve vecibelerde eşit oldukları vurgulanmıştır. Yine kooperatif genel kurulunun yetkilerinin belirtildiği 42. maddeye göre de, ana sözleşmeyi değiştirme ve yönetim kurulu ve denetçiler kurulu üyeleriyle, gerektiğinde tasfiye kurulunu seçme yetkileri, genel kurulca devir ve terk edilemeyecek yetkilerdendir. Nihayet 48. maddede ise genel kurulda, her ortağın yalnız bir oy hakkına sahip olduğu vurgulanmıştır.

İptali istenen kurallar, öncelikle ana sözleşme ile belirlenen yönetim kurulunun seçim şeklinin değiştirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Kanun'un 9. maddesi hükmünden yararlanarak bir kooperatife ortak olan üniversitenin, genel kurulda bir oy hakkı bulunmasına rağmen, yapılan seçimde, yönetim kurulunda çoğunluğu geçmemek üzere üye bulundurabilme imtiyazına sahip olabileceği öngörülmüştür.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 124. maddesinde kooperatiflerin, ticaret şirketi türlerinden biri olduğu belirtilmiştir. Buna göre, kooperatifler tüzel kişiliği olan Anayasa'nın 48. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen anlamda özel teşebbüs niteliğinde özel hukuk tüzel kişileridirler. Değişir ortaklı ve sermayeli, kendine özgü bir yapıya sahip

olan tüzel kişiliği haiz teşekkül niteliğindeki kooperatifler, ortaklarının sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp koruma amacıyla kurulmaktadır. Bu teşekküller, ekonomik dayanışma amaçlı bir akit çerçevesinde, serbest katılma unsuru kapsamında eşit haklar ile birlikte çalışma arzusuna sahip kişilerin bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Bu kapsamda kooperatifler hukuku büyük ölçüde irade serbestisi, özel teşebbüs özgürlüğü ve sözleşme özgürlüğü ilkelerinin geçerli olduğu bir alanı düzenlemektedir.

Anayasa'nın 48. maddesinde "*Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.*" denilmektedir. Anayasa'da "*sosyal ve ekonomik hak ve ödevler*" arasında yer verilen sözleşme özgürlüğü tarafların eşit biçimde anlaşarak istedikleri sonucu elde etmelerini korur. Bu özgürlüğün yaşama geçirilebilmesi açısından devletin pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu alanı düzenleyecek kanunların temel işlevi, özerk irade sahibi bireylerin eşitliği ilkesinin hayata geçmesini sağlamak olmalıdır. Madde gerekçesinde, hürriyet temeline dayalı bir toplumda irade serbestliği çerçevesinde ferdin sözleşme yapma hürriyetinin garanti altında olmasının tabii olduğu vurgulandıktan sonra, bu hürriyetin kamu yararı amacı ile ve kanunla sınırlandırılabilmesi belirtilmiştir. Ayrıca, Devletin kamu yararı olan hallerde ve milli ekonominin gerekleri ve sosyal amaçlarla özel teşebbüs özgürlüğüne sınırlamalar getirebileceği, ancak bu sınırlamaların, özel teşebbüs faaliyetine ilişkin olabileceği, fakat özel teşebbüsü ortadan kaldıramayacağı ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, 07.02.2008 günlü ve E.2005/128, K.2008/54 sayılı kararında "*sözleşme özgürlüğü*" kavramını yorumlayarak kapsamını tespit etmiştir. Buna göre: "*Sözleşme özgürlüğü, özel hukuktaki irade özerkliği ilkesinin Anayasa hukuku alanındaki dayanağıdır. Özel hukukta irade özerkliği, kişilerin yasal sınırlar içerisinde istedikleri hukuki sonuca bu yoldaki iradelerini yeterince açığa vurarak ulaşabilmelerini ifade etmektedir. Anayasa açısından sözleşme özgürlüğü ise Devletin, kişilerin istedikleri hukukî sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda kişilerin belli hukukî sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukukî sonuçların doğacağı ilke olarak benimsemesi ve koruması demektir. Sözleşme özgürlüğü uyarınca kişiler, hukuksal ilişkilerini özgür iradeleriyle ve sözleşmelerle düzenlemekte serbesttir. Anayasanın 48. maddesinde koruma altına alınan sözleşme özgürlüğü, sözleşme yapma serbestisinin yanı sıra, yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içerir.*"

Sözleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamaların Anayasa'ya uygun olabilmesi, Anayasanın diğer hükümleri ile birlikte 13. maddesinde öngörülen temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin kurallara uygun olmasına bağlıdır. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin, yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılabilmesi belirtilmekle birlikte, Anayasa'nın 48. maddesinde sözleşme özgürlüğüne ilişkin bir sınırlama nedenine yer verilmemiştir. Ancak, Anayasa'da bazı hak ve özgürlükler için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmasının, bu hak ve özgürlükleri tümüyle sınırsız hale getirmeyeceği açıktır. Hak ve özgürlüklerin nesnel içerik ve koruma alanından kaynaklanan doğal sınırları olduğu gibi, sınırlama nedenine tabi olmayan hak ve özgürlükler açısından diğer anayasal normlar da bir sınırlama oluşturacaktır.

Anayasanın 48. maddesinin ikinci fıkrasında teşebbüs özgürlüğü ile ilgili olarak, "*Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. Devlet, özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.*" denilmektedir. Bu fıkra uyarınca özel teşebbüslerin tabi olacağı hukuki rejimin düzenlenmesi açısından, bu teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alması hem yetki hem de görev olarak Devlete verilmiştir. Ancak, bu alanda yapılacak olan ve özellikle özel teşebbüs, irade serbestisi ve sözleşme özgürlüğünü

sınırlandırmaya yönelik kanuni düzenlemelerin bu kavramları hayata geçirmeye yönelik bir amaca dayanması gerekliliği de Anayasanın anılan hükmünün bir gereğidir.

Diğer taraftan, Anayasa koyucu özel teşebbüs niteliğini haiz kooperatifleri özel bir maddede düzenleyerek kooperatiflere verilen değeri vurgulamıştır. Bu kapsamda, Anayasanın 171. maddesinde, '*Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.*' kuralına yer verilmiştir.

Belirtilen açıklamalar çerçevesinde Devletin, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlamaya yönelik tedbir alma yükümlülüğü yanında, özel teşebbüs özgürlüğü alanında faaliyette bulunan kooperatiflere Anayasa'nın 48. ve 171. maddelerinde yer verilen nedenlere dayanarak ve bu nedenlerle öngörülen amacı gerçekleştirmek üzere sınırlı biçimde müdahalede bulunabileceği ve bu kapsamda sözleşme ve özel teşebbüs özgürlüklerini sınırlandırabileceği açıktır. Bu bağlamda kooperatif ana sözleşmelerini konu olarak, sözleşme ve özel teşebbüs özgürlüklerine yapılacak müdahalenin, Anayasa'nın 171. maddesinde öngörüldüğü üzere kooperatifçiliğin gelişmesini önceleyen nitelikte olması ve Anayasa'nın 48. maddesinde ifade edildiği üzere kooperatif faaliyetlerinin ekonomik ve sosyal amaçlara uygun şekilde, güvenlik ve kararlılık içinde yürümesini sağlama amacına yönelik bulunması gerekir. Aksi halde müdahalenin meşru bir amaca dayandığı söylenemez.

İptali istenen kurallar, kooperatif ortağı olan üniversitelere, genel kurulda bir oy hakkı bulunmasına rağmen, genel kurul tarafından belirlenen yönetim kurulunun çoğunluğunun üniversite tarafından önerilen adaylardan oluşmasını ve ana sözleşmede yer alması zorunlu yönetim kurulunun seçim tazına ilişkin hükümlerin bu durumu mümkün kılacak şekilde değiştirilmesini öngörmektedir. Bu seçim sonucunda kooperatif yönetim kurulunda çoğunluğun üniversitenin elinde bulunması amaçlanmaktadır.

Ek Madde 4 ile yapılan düzenlemeye göre, Kooperatif Yönetim Kurulunda tamsayının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurmak isteyen üniversiteler, yönetim kurulu üyelerinin seçileceği genel kurula adaylarını önerecektir. Genel Kurul, üye tamsayısının çoğunluğunu geçmeyecek kadar yönetim kurulu üyesini, üniversitelerce önerilen bu adaylar arasında seçecektir. Ayrıca, üniversitelerin önereceği bu adaylarda kooperatife ortak olma şartı aranmayacaktır. Oysa 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 55. maddesine göre Yönetim Kurulunun asıl ve yedek üyelerinin kooperatif ortağı olmaları şart koşulmaktadır.

Geçici Madde 5 ile yapılan düzenlemede ise ortağı olduğu kooperatif yönetim kurulunda üye tamsayının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurmak isteyen üniversitenin, önce yönetim kuruluna bu konuda yazılı talepte bulunması ve iki ay içinde genel kurul toplanmadığı takdirde de Bakanlığa başvurarak, genel kurulu çağrı yetkisinin kendine verilmesini isteyeceği, mevcut kooperatif yönetim kurulu üyelerinin görevinin bu genel kurulun toplantı tarihinde sona ereceği ifade edilmektedir.

Kooperatife ortak olmak, özgür bir iradenin yansması olmakla birlikte, ana sözleşmenin bütün hak ve yükümlülükleriyle kabul edilmesi şartı kooperatifleşme yoluyla bir araya gelmenin bir gereğidir. Kooperatifler, ticari şirketlerdeki maksimum karı elde etme ve bölüşme amacı yerine ortakları arasında dayanışma ve işbirliğini gözeterek onların ekonomik ve sosyal menfaatini sağlamak üzere serbest irade ile oluşmaktadır. Bu karşılıklı dayanışma ve menfaati gerçekleştirmeye yönelik amaç, ana sözleşmeyi değiştirme, yönetici ve denetleyici organları belirleme ve onları ibra etme, gelir gider bölüşümü gibi konularda karar alınırken ortakların, sermaye çoğunluğunu elde tutan bir ya da birkaçının iradesine mahkûm edilmemesi ve ortaklar arasında demokratik işleyişin hâkim kılınması gerekir.

Amacı bakımından ilgilendiği bir kooperatifte ana sözleşmeyi kabul ederek ortak olan üniversite açısından da genel kurulda oy hakkı hususunda farklı bir düzenleme bulunmamaktadır. Yani üniversitenin kooperatifte sahip olduğu pay miktarı ya da kooperatife sağladığı katkının oranı, genel kurulda sahip olduğu oy miktarına etki etmemektedir. Dolayısıyla kooperatif yönetim kurulunun belirlenmesi için toplanacak genel kurulda üniversiteler de her ortak gibi bir oy hakkına sahiptir.

Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adaletli bir hukuk düzeni kurup sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, bütün etkinliklerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir. Böyle bir düzenin kurulması, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm işlem ve eylemlerin hukuk kuralları içerisinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin, anayasal güvenceye bağlanmasıyla olanaklıdır.

“Hukuk güvenliği ilkesi”, hukuk devletinde uyulması zorunlu temel ilkelere birini oluşturmaktadır. Anayasada öngörülen temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının ve insan haklarının yaşama egemen kılınmasının önkoşulu olan hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Daha önce tesis edilmiş bulunan işlemlerin doğurduğu hukuki sonuçları ortadan kaldıracak şekilde yasama tasarrufunda bulunulması, hukuk güvenliği ilkesine aykırılık oluşturur.

İptali istenilen ek 4. madde ile yönetim kurulunun çoğunluğunu oluşturan üyelerin üniversitenin önereceği adayların içinden seçilmesinin öngörülmesi, kooperatifin üniversiteler ile aynı haklara sahip ve aynı konumda bulunan diğer ortaklarının, yönetim kurulu üyeliğine aday olma ve seçilme olanağını kısıtlamaktadır.

İptali istenen kurallardan ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi, Kanun'un 9. maddesi doğrultusunda ortak olunan bir kooperatifte üniversitelere, ortak oldukları kooperatiflerin yönetim kurulunda, üye tamsayısının çoğunluğunu geçmemek üzere üye bulundurabilme hakkı tanınmasına ilişkin bir imtiyaz tanımaktadır. Kuralda yer alan “*üye tamsayısının çoğunluğunu geçmemek üzere*” ibaresi farklı şekillerde yorumlanmaya müsait bir ifade içermektedir. İbare, “*çoğunluğu elde etmemek üzere*” biçiminde anlaşılabilir gibi, farklı bir yorumla, kuralın, üniversitenin kooperatif yönetim kurulunda üye tamsayısının çoğunluğunu elde edebileceğini ancak bundan daha fazla üyelik elde edemeyeceğini ifade ettiği de söylenebilir. Düzenleme bu niteliğiyle belirli ve öngörülebilir olmaktan uzaktır.

Öte yandan, iptali istenen kurallardan geçici 5. maddede, kooperatif ana sözleşmesinin ek 4. maddeye intibakını sağlamak ve bu doğrultuda yönetim kurulu üyeliklerine seçim yapmak üzere toplanacak genel kurul tarihinde mevcut yönetim kurulunun görevinin sona ereceği öngörülmektedir. Bu kural, kooperatif ortaklarının sözleşme özgürlüğünden yararlanarak irade serbestisi ile belirlenen ve ana sözleşmede yazılı süre boyunca devam etmesi öngörülen mevcut yönetim kurulunun görevinin süresinden önce sona ermesine yol açmakta ve bu yönüyle de hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir.

İptali istenen kurallar, kooperatif ortağı olan üniversitelere, genel kurulda bir oy hakkı bulunmasına rağmen, genel kurul tarafından belirlenen yönetim kurulunun üye tam sayısının salt çoğunluğunu geçmemek üzere, üniversite tarafından önerilen adaylardan oluşmasını ve kooperatif ana sözleşmesinde yer alması zorunlu yönetim kurulunun seçim tarzına ilişkin hükümlerin bu durumu mümkün kılacak şekilde değiştirilmesini öngörmektedir. İptali istenen kuralla öngörülen ve kooperatif yönetiminde ortaklardan biri olan üniversiteleri ön plâna çıkarmaya yönelik müdahalenin Anayasa'nın 48. maddesi kapsamındaki özel teşebbüs özgürlüğüne ve bu çerçevede meşru bir amaca dayandığı kabul edilemeyeceği gibi, müdahalenin Anayasa'nın 171. maddesinde öngörülen kooperatifçiliğin geliştirilmesi amacına dayalı olduğu da varsayılmaz.

Açıklanan nedenlerle, anılan kuralların Anayasanın 2., 48. ve 171. maddelerine aykırı olduğunu ve iptali gerektiğini düşündüğümüzden çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmadık.

Başkanvekili
Alparslan ALTAN

Üye
Erdal TERCAN